

*Биченко С.М., к.і.н., доц., НДЛ ННІ ЦЗ НУЦЗУ, м. Черкаси,
ORCID:0009-0005-6747-8150,*

Bychenko S., PhD of Historical Sciences, Associate Professor, National University of Civil Protection of Ukraine, Cherkasy

**ЦИВІЛЬНИЙ ЗАХИСТ ЯК НЕОБХІДНА ПЕРЕДУМОВА
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ НА СУЧАСНОМУ
ЕТАПІ РЕФОРМУВАННЯ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ**

**CIVIL DEFENSE AS A NECESSARY PREREQUISITE FOR ENSURING
NATIONAL SECURITY AT THE CURRENT STAGE OF LOCAL
SELF-GOVERNMENT REFORM**

Одним із пріоритетних напрямків У роботі органів місцевого самоврядування є цивільний захист населення. Гарантією безпеки населення, як складової національної безпеки, має бути ефективна система цивільного захисту, що сформована на рівні територіальної громади. Проаналізовано ризики у сфері цивільного захисту на сучасному етапі децентралізації влади і реформування місцевого самоврядування шляхом об'єднання територіальних громад. За результатами дослідження окреслено основні напрямки вдосконалення організації цивільного захисту населення територіальних громад із метою створення надійного безпекового середовища.

Ключові слова: *цивільний захист, система управління, територіальна громада, економічний розвиток територіальних громад, органи управління цивільного захисту, розвиток регіонів, воєнний стан.*

One of the priority areas in the work of local governments is civil protection of the population. The guarantee of the safety of the population, as a component of national security, should be an effective civil protection system formed at the level of the territorial community. The risks in the field of civil protection at the current stage of decentralization of power and reform of local self-government through the unification of territorial communities are analyzed. The results of the study outline the main directions for improving the organization of civil protection of the population of territorial communities in order to create a reliable security environment.

Keywords: *civil protection, management system, territorial community, economic development of territorial communities, civil protection governance bodies, development of regions, martial law.*

Постановка проблеми. Розвиток країни передбачає реалізацію її головної функції у сферах національної безпеки й оборони – створення сприятливих умов для безпечної життєдіяльності громадян. При цьому одним зі складників національної безпеки держави є забезпечення цивільного захисту, що передбачає захист населення і територій від надзвичайних ситуацій, запобігання їх виникненню, ліквідацію надзвичайних ситуацій, здійснення рятувальної справи під час гасіння пожеж та ін. [1, 2]. Реалії сьогодення засвідчують важливість завершення реформування системи публічного управління у сфері цивільного захисту в Україні, зокрема, на рівні територіальних громад. Воно (реформування) триває з 2017 року, і повномасштабна агресія РФ проти України додає складності в його реалізації. Відтак, набувають актуальності наукові дослідження щодо визначення особливостей удосконалення системи публічного управління у сфері цивільного захисту України в сучасних умовах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наша держава з лютого 2022 року живе у нових реаліях воєнного стану, спричиненого збройною агресією військ російської федерації проти України, на тлі цього залишається тенденція зростання кількості пожеж та надзвичайних ситуацій.

Тільки у 2022 році в порівнянні з 2021 роком спостерігалось збільшення кількості пожеж (на 1179 або +1,5%) і становило 80564 пожежі. В наслідок яких, загинуло 1639 людей, у тому числі в містах 847 людей, а селах 792 людини.

Основними причинами виникнення пожеж були необережне поводження з вогнем – 45 793 випадки; порушення правил пожежної безпеки під час влаштування та експлуатації електроустановок – 10 447 випадків; порушення правил пожежної безпеки під час влаштування та експлуатації печей, теплогенеруючих агрегатів та установок – 4 681 випадок; порушення технологій виробництва та правил експлуатації транспортних засобів – 2 114 випадків; вибухи – 2075 випадків; пустощі дітей з вогнем – 323 випадки, та інші причини [3].

Тенденція стрімкого зростання кількості пожеж залишалася і в минулому році. Упродовж 9 місяців 2024 року в Україні зареєстровано 90 033 пожежі. Порівняно з 2023 роком кількість пожеж збільшилася на 68,3 %, що відбулося, насамперед, за рахунок збільшення кількості пожеж на відкритих територіях (зростання у 2,2 рази) та у природних екосистемах (зростання у 2,2 рази), питома вага яких разом становить 68,7 % від їх загальної кількості.

Унаслідок пожеж загинуло 1010 людей, у тому числі 32 дитини; 1 357 людей отримали травми, у тому числі 85 дітей.

Упродовж 9 місяців 2024 року у сільській місцевості та поза межами сільських населених пунктів України (далі – у селах) зареєстровано 47 273 пожежі, що становить 52,5 % від загальної кількості пожеж;

порівняно з аналогічним періодом минулого року їх кількість збільшилася на 84,7 %.

Прямі збитки від пожеж у селах зменшилися на 20,1 % та склали 4 млрд 451 млн 025 тис. грн, що становить 22,0 % від загальної кількості прямих збитків.

Унаслідок пожеж у селах загинуло 474 людини (+1,9 %), що становить 46,9 % від загальної кількості загиблих; травмовано 507 людей (+28,4 %), що становить 37,4 % від загальної кількості травмованих. Смертність дітей унаслідок пожеж у селах склала – 15 дітей, у 2023 році загинуло 18 дітей; травмовано на пожежах у селах – 28 дітей, у 2023 році травмовано 37 дітей.

Упродовж 9 місяців 2024 року основними причинами виникнення пожеж були необережне поводження з вогнем – 58 567 випадків (+89,3 %); порушення правил пожежної безпеки при влаштуванні та експлуатації електроустановок (аварійні режими роботи) – 8 183 випадки (+11,8 %); вибухи, внаслідок бойових дій – 6 271 випадок (+23,25 %); порушення правил пожежної безпеки при влаштуванні та експлуатації печей, теплогенеруючих агрегатів та установок – 2 380 випадків (-2,2 %); порушення технології виробництва та правил експлуатації транспортних засобів – 2 335 випадків (+16,3 %); 7) пустощі дітей з вогнем – 494 випадки (+51,1 %); та інші причини [4].

Вищевикладене свідчить про недостатню ефективність організаційних заходів у сфері цивільного захисту населення на рівні територіальних громад.

Основи організації управління цивільним захистом на місцевому рівні досліджували П. Волянський, О. Гудович, В. Мазуренко, В. Михайлов, І. Соколовський, В. Юрченко та інші [5].

Організаційно-управлінські заходи щодо організації цивільного захисту в новостворених територіальних громадах сформульовано В. Михайловим, Ю. Ковровським та П. Волянським [6].

А. Рогуля обґрунтував підходи та практичні рекомендації з удосконалення функцій органів місцевого самоврядування у сфері безпеки життєдіяльності територіальних громад України [7].

У дослідженнях О. Лещенка визначено шляхи трансформації системи цивільного захисту у сучасному безпековому середовищі, пріоритети подальшого удосконалення законодавчої, нормативно-правової бази та організаційного забезпечення цивільного захисту [8].

Т. Терещенко визначив сучасний рівень економічного розвитку територіальних громад в Україні в умовах російської військової агресії, здійснив оцінку результативності державної політики забезпечення економічного розвитку територіальних громад, та визначив проблеми і суперечності забезпечення економічного розвитку територіальних громад в Україні в сучасних умовах. Серед ключових подій, які мали суттєвий

вплив на соціально-економічний розвиток регіонів України, виділив наступні: повномасштабне російське вторгнення в Україну, яке спричинило серйозні виклики та поглибило існуючі проблеми соціально-економічного розвитку регіонів; надання Україні статусу кандидата на вступ до ЄС, що ставить перед системою державного управління та місцевого самоврядування складні завдання щодо регіонального розвитку, як необхідної передумови повноцінної євроінтеграції нашої країни [9].

Постановка завдання. Мета дослідження полягає у визначенні ризиків, що впливають на цивільний захист на сучасному етапі децентралізації влади і реформуванні місцевого самоврядування України шляхом об'єднання територіальних громад.

Дослідження основних напрямків удосконалення організації цивільного захисту населення на рівні територіальних громад покликано забезпечити вирішення завдань щодо вдосконалення системи заходів із забезпечення цивільної безпеки населення з метою створення надійного безпечового середовища в Україні.

Виклад основного матеріалу. В умовах необхідності забезпечення відповідного рівня захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій та переходу країни до сталого розвитку методологічною основою є системний підхід, який дозволяє реалізувати всі функції публічного управління та адміністрування у сфері цивільного захисту, забезпечити узгодження діяльності всіх інституцій, діяльність яких спрямована на формування і розвиток сфери цивільного захисту, як необхідної передумови запобігання виникненню надзвичайних ситуацій, реагування на надзвичайні ситуації та ліквідації їх наслідків у мирний час та в особливий період [10].

Цивільний захист населення є одним із пріоритетних напрямків у роботі органів місцевого самоврядування. На рівні територіальної громади має бути побудована ефективна система цивільного захисту, яка спроможна гарантувати безпеку її населенню [11, 12].

В умовах децентралізації можливості для розвитку села розширюються. Держава забезпечує пропорційність фінансових ресурсів та обсяг повноважень органів місцевого самоврядування, визначених Конституцією та законами України. Децентралізація – це процес перерозподілу чи розповсюдження функцій, повноважень, людей чи речей від центральної влади. Однак децентралізація не означає послаблення центральної влади у таких питаннях, як оборона, зовнішня політика, національна безпека, верховенство права, повага прав і свобод людини [13; 14].

Забезпечення цивільної безпеки є важливою складовою реформи місцевого самоврядування й територіальної організації влади в Україні. Реформа децентралізації влади передбачає, що на базовий рівень (у територіальні громади) передано повноваження щодо виконання життєво важливих функцій для населення. Основні першочергові заходи захисту на-

селення і територій від надзвичайних ситуацій у мирний час та в особливий період організуються та реалізуються відповідно на рівні міських, селищних та сільських територіальних громад.

Система публічного управління цивільного захисту територіальної громади – це впорядкована сукупність взаємодіючих суб'єктів управління (місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, громадських організацій), які наділені відповідними владними повноваженнями щодо виконання заходів у сфері цивільного захисту на місцевому рівні. Створення спроможної системи управління цивільного захисту територіальної громади у вигляді добровільних формувань цивільного захисту підвищить ефективність захисту населення від надзвичайних ситуацій (НС), координацію сил цивільного захисту, які беруть участь у ліквідації НС, оперативне інформування населення щодо дій в НС, а також стане ефективним інструментом покращення стану цивільного захисту на місцевому рівні [15].

Рис. 1. Розподіл повноважень у сфері цивільної безпеки між центральним та місцевим рівнями влади

Джерело: авторська розробка

Імплементацію завдань щодо збільшення потенціалу сільських громад в Україні на основі їх об'єднання, як одного з напрямків змін децентралізації, які приносять не тільки нові імпульси та можливості для розвитку поселення, супроводжують деякі чинники, які можуть створювати ризики і загрози цивільному захисту. Незважаючи на впровадження

фіскальної децентралізації, значна кількість сільських громад через низьку податкову спроможність потребують субсидії. Разом із тим, економічно слабкі або малонаселені території з диспропорціями в соціально-економічному розвитку, як правило, об'єднуються разом, у результаті цього якість об'єднання стає мінімальною або нульовою, що призводить до того, що децентралізація системи управління загалом втрачає свою доцільність та робить її непотрібною для розвитку населених пунктів. Деякі сільські громади не мають стратегічного бачення для створення таких об'єднань, ґрунтованих на отриманні нових можливостей для економічного та соціального розвитку. В умовах слабкої інституційної взаємодії між державою, органами місцевого самоврядування, місцевими підприємствами та членами місцевих громад, домінують бажання отримання неправомірної вигоди [16].

Окрім соціально-побутових та економічних проблем, які супроводжують об'єднання територіальних громад, є зниження ефективності управління у виконанні функцій і завдань територіальної підсистеми єдиної державної системи цивільного захисту (далі – ЄДСЦЗ).

Складовою системи цивільного захисту об'єднаних територіальних громад (далі – ОТГ), на яку покладено завдання щодо запобігання НС, реагування на них та ліквідації їх наслідків, надання допомоги постраждалим у мирний час та в особливий період є ланка ОТГ територіальної підсистеми ЄДСЦЗ [17].

Враховуючи вищевикладене, можемо зазначити, що основними проблемами при створенні ланки ОТГ, окрім соціально-економічних, є і дефіцит кадрів, підготовлених у сфері цивільного захисту. Організація і структура ланок ОТГ територіальних підсистем ЄДСЦЗ потребує подальшого удосконалення з урахуванням спроможності їх функціонування в умовах воєнного стану та приведення у відповідність до вимог чинного законодавства України. Одним із шляхів вирішення таких питань є оновлення та модернізація існуючого фонду захисних споруд цивільного захисту, створення передумов для будівництва нових захисних споруд цивільного захисту; приведення до рівня сучасних вимог матеріально-технічного оснащення органів управління та сил цивільного захисту, заміна і модернізація пожежної та аварійно-рятувальної техніки та спорядження; удосконалення системи оповіщення населення. А відтак поліпшення соціальних умов мешканців громади тісно пов'язано і підвищенням ефективності функціонування територіальних підсистем ЄДСЦЗ.

Висновки. Таким чином, система управління цивільним захистом держави – це взаємодія суб'єктів управління державного та місцевого рівня, які наділені відповідними владними повноваженнями щодо виконання заходів у сфері цивільного захисту на своєму рівні. Створення спроможної системи управління цивільного захисту у цій сукупності підвищить ефективність захисту населення від надзвичайних ситуацій, координацію

сил цивільного захисту, які беруть участь у ліквідації надзвичайних ситуацій, оперативне інформування населення щодо дій в надзвичайних ситуацій.

Сучасним науковим завданням є створення основи для коригування діяльності та розвитку ОТГ, для формування рекомендацій щодо вдосконалення комплексу політичних, правових, соціально-економічних, організаційно-технічних, санітарно-гігієнічних та інших заходів, спрямованих на регулювання техногенної та природної безпеки, проведення оцінки рівнів ризику, завчасне реагування на загрозу виникнення надзвичайної ситуації на основі даних моніторингу, експертизи, досліджень та прогнозів щодо можливого перебігу подій з метою недопущення їх переростання у надзвичайну ситуацію або пом'якшення її можливих наслідків на території міської, селищної, сільської територіальної громади.

Список використаних джерел:

1. Про національну безпеку України: Закон України (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2018, № 31, ст.241) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> (дата звернення 06.03.2025).

2. Стратегія громадської безпеки та цивільного захисту України. URL: <https://mvs.gov.ua/uk/ministry/normativna-baza-mvs/proekti-normativnix-aktiv/strategiya-gromadskoyi-bezpeki-ta-civilnogo-zaxistu-ukrayini-zatverdzeno-vid-29062021> (дата звернення 06.03.2025).

3. Біла книга цивільного захисту України: інформаційне видання ДСНС / за заг. ред. П.Б. Волянського. Київ, 2023. 272 с. URL: <https://dsns.gov.ua/upload/1/9/7/5/1/6/5/dodatok-bila-kniga-cz-06112023.pdf>

4. Аналітична довідка про пожежі та їх наслідки в Україні за 9 місяців 2024 року. URL: <https://idundcz.dsns.gov.ua/statistika-pozhezh/analitichni-materiali>

5. Організація управління цивільним захистом на місцевому рівні: навчальний посібник / заг. ред. П.Б. Волянського. Київ, 2015. 553 с.

6. Михайлов В.М., Ковровський Ю.Г., Волянський П.Б. Розвиток цивільного захисту у процесі реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні. *Науковий вісник Національного гірничого університету*. Дніпро, 2018. № 4. С.115-121.

7. Рогуля А. О. Реалізація державної політики у сфері безпеки життєдіяльності територіальних громад. *Державне управління та місцеве самоврядування: зб. наук. пр. ДРІДУ НАДУ*. Дніпро, 2018. №3 (38). С.157–163.

8. Лещенко О. Я. Цивільний захист в умовах децентралізації в Україні: аспекти правового регулювання. *«Правове регулювання децентралізації в*

Україні: безпекові аспекти»: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, 26 червня 2018 р., м. Київ. «Національна безпека: моніторинг реалізації законодавства України», Інститут законодавства Верховної Ради України, Київ, 2018 р. С.118-126.

9. Терещенко Т.В. Сучасний рівень економічного розвитку територіальних громад як об'єкта державної політики в Україні. *Вісник НУЦЗ України. Серія: Державне управління*. Харків, 2024. Випуск 2(21). С.331-338. DOI 10.52363/2414-5866-2024-2-38.

10. Сокол І.В. Публічне управління у сфері цивільного захисту. *Публічне управління у сфері цивільного захисту: освіта, наука, практика*: матеріали міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, м. Харків, 16 березня 2023 р. / за заг. ред. С. М. Домбровської. Харків: НУЦЗУ, 2023. С.132-134.

11. Про місцеве самоврядування в Україні. Закон України. (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1997, № 24, ст.170) URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>. (дата звернення 06.03.2025).

12. Кодекс цивільного захисту України (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2013, № 34-35, ст.458) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5403-17#Text> (дата звернення 06.03.2025).

13. Єгорова В.С. Процес децентралізації влади в Україні. *Часопис Київського університету права*. Український науково-теоретичний часопис. Київ, 2017. № 4. С.66–69.

14. Талавіря М.П., Горай А.О. Розвиток сільських територій в умовах децентралізації. *Економіка АПК*. Науково-виробничий журнал. Національний науковий центр "Інститут аграрної економіки", ТОВ "Наукові журнали", Київ, 2018. Том 25, № 11. С.75–79. DOI:<https://doi.org/10.32317/2221-1055.201811075>

15. Кришталь Т. М., Горбаченко Ю.М., Костенко В.О. Система управління цивільним захистом як складова безпекового середовища територіальної громади. *Вісник НУЦЗ України. Серія: Державне управління*. збірник наукових праць НУЦЗ України. Харків, 2024. Випуск 2(21). С.385-395. DOI 10.52363/2414-5866-2024-2-44.

16. Чубіна, А. С. Ризики децентралізації об'єднаних територіальних громад. *Публічне урядування*. збірник наукових праць ПрАТ "ВНЗ "Міжрегіональна Академія управління персоналом". Київ, 2022. № 5 (33). с.120-126. [https://doi.org/10.32689/2617-2224-2022-5\(33\)-17](https://doi.org/10.32689/2617-2224-2022-5(33)-17).

17. Кришталь Т. М., Пасинчук К. М., Пасинчук К. А. Організаційно-структурна побудова ланки ОТГ територіальної підсистеми ЄДСЦЗ. «Здобутки та досягнення прикладних та фундаментальних наук XXI століття». Матеріали III Міжнародної наукової конференції м. Черкаси, 29 липня, 2022

р. Вінниця: Європейська наукова платформа, 2022. С.117-119.
DOI:<https://doi.org/10.36074/mcnd-29.07.2022>.

References:

1. “On the National Security of Ukraine: Law of Ukraine”. [Pro nacional'nu bezpeku Ukrai'ny: Zakon Ukrai'ny]. (Vedomosti Verkhovna Rada (VVR), 2018, № 31. 241) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>
2. “Public Security and Civil Protection Strategy of Ukraine”. [Strategija gromads'koi' bezpeky ta cyvil'nogo zahystu Ukrai'ny]. URL: <https://mvs.gov.ua/uk/ministry/normativna-baza-mvs/proekti-normativnix-aktiv/strategiya-gromadskoyi-bezpeki-ta-civilnogo-zaxistu-ukrayini-zatverdzeno-vid-29062021>
3. “White Book of Civil Protection of Ukraine: information publication of the State Emergency Service”. [Bila knyga cyvil'nogo zahystu Ukrai'ny: informacijne vydannja DSNS]. / general editorial office P.Volynskiy. Kyiv, 2023. 272. Print.
4. Analytical report on fires and their consequences in Ukraine for 9 months of 2024. [Analitychna dovidka pro pozhezhi ta i'h naslidky v Ukrai'ni za 9 misjaciw 2024 roku]. URL:<https://idundcz.dsns.gov.ua/statistika-pozhezh/analitichni-materiali>
5. “Organization of civil protection management at the local level”. [Organizacija upravlinnja cyvil'nym zahystom na miscevomu rivni]: tutorial / general editorial office P.Volynskiy. Kyiv, 2015. 553. Print.
6. Mikhailov, V., Kovrovskiy, Yu., Volynskiy, P. “Development of civil protection in the process of reforming local self-government and territorial organization of power in Ukraine”. [Rozvytok cyvil'nogo zahystu u procesi reformuvannja miscevogo samovrjaduvannja ta terytorial'noi' organizacii' vlady v Ukrai'ni]. Scientific Bulletin of the National Mining University. № 4. Dnipro, 2018. 115-121. Print.
7. Rohulia, Andrii. “Realization of the state policy in the field of health and safety of territorial communities”. [Realizacija derzhavnoi' polityky u sferi bezpeky zhyttjedijal'nosti terytorial'nyh gromad]. Collection of scientific works Public administration and local government Dnipropetrovsk Regional Institute of Public Administration of the National Academy for Public Administration under the President of Ukraine. Issue 3(38). Dnipro, 2018. 157–163. Print.
7. Leshchenko, O. Y. “Civil Protection in the Context of Decentralization in Ukraine: Legal Regulation Aspects”. [Cyvil'nyj zahyst v umovah decentralizacii' v Ukrai'ni: aspekty pravovogo reguljuvannja]. Proceedings of the International Scientific-Practical Conference “Legal Regulation of Decentralization in Ukraine: Security Aspects,” June 26, 2018, Kyiv. Kyiv: National Security: Monitoring the Implementation of Ukrainian Legislation, Institute of Legislation of the Verkhovna Rada of Ukraine, 2018, 118-126. Print.

9. Tereshchenko T. “Current level of economic development of territorial communities as an object state policy in Ukraine”. [Suchasnyj riven' ekonomichnogo rozvytku terytorial'nyh gromad jak ob'jekta derzhavnoi' polityky v Ukraini]. Bulletin of Nacional University of Civil Protection of Ukraine: state management. Kharkiv, 2024. 331-338. Print. DOI 10.52363/2414-5866-2024-2-38
10. Sokol, I. “Public administration in the field of civil protection”. [Publichne upravlinnja u sferi cyvil'nogo zahystu]. Public administration in the field of civil protection: education, science, practice: materials of the international scientific and practical internet conference, Kharkiv, March 16, 2023. general editorial office S. Dombrovs'koi'. Kharkiv, 2023. 132-134. Print.
11. “On local self-government in Ukraine. Law of Ukraine”. [Pro misceve samovrjaduvannja v Ukraini. Zakon Ukrainy]. Information of the Verkhovna Rada of Ukraine. May 21, 1997. № 24, 170. Print.
12. “Civil Protection Code of Ukraine”. [Kodeks cyvil'nogo zahystu Ukrainy]. Information of the Verkhovna Rada of Ukraine. 2013/ № 34-35. 458. Print.
13. Yegorova, V. “The process of decentralization of power in Ukraine”. [Proces decentralizacii' vlady v Ukraini]. Journal of the Kyiv University of Law. Ukrainian Scientific and Theoretical Journal. Kyiv, 2017. № 4. 66–69. Print.
14. Talavyria, M. Gorai, A. “Development of rural areas in the context of decentralization”. [Rozvytok sil'skyh terytorij v umovah decentralizacii]. Economics of the Agricultural Complex. Scientific and Production Journal. Kyiv, 2018. Volume 25, № 11. 75–79. Print.
15. Kryshchal, T., Horbachenko, Y., Kostenko, V. “The civil protection management system as a component of the security environment in territorial communities”. [Systema upravlinnja cyvil'nym zahystom jak skladova bezpekovogo seredovyshha terytorial'noi' gromady]. Bulletin of Nacional University of Civil Protection of Ukraine: state management. collection of scientific works. Kharkiv, 2024. 385-395. Print.
16. Chubina, A. “Risks of decentralization of united territorial communities”. [Ryzyky decentralizacii' ob'jednanyh terytorial'nyh gromad]. Public Management, no. 5 (33), Dec. 2022, 120-6, [https://doi:10.32689/2617-2224-2022-5\(33\)-17](https://doi:10.32689/2617-2224-2022-5(33)-17).
17. Kryshchal, T., Pasynchuk, K., Pasynchuk, K. “Organizational and structural construction of the AH link of the territorial subsystem of the Unified State Register of Civil Service”/ [Organizacijno-strukturna pobudova lanky OTG terytorial'noi' pidsystemy JeDSCZ]. "Achievements and Achievements of Applied and Fundamental Sciences of the 21st Century." Proceedings of the III International Scientific Conference, Cherkasy, July 29, 2022. Vinnytsia: European Science Platform, 2022. 117-119. Print.